

برنامه عملیاتی ارایه خدمات بهداشت حرفه ای در کارگاههای ساختمانی

۱۴۰۱

تهیه شده در:

گروه عوامل فیزیکی و ارگونومی مرکز سلامت محیط و کار

بسمه تعالی

مقدمه:

در قرن اخیر با رشد جمعیت، صنعت ساختمان نقش مهمی در توسعه اقتصادی و پیشرفتهای اجتماعی داشته و در راس فعالیتهای پرمخاطره قرار گرفته است و از طرفی در ساخت ساختمان ها نیز تحولات عمده ای به وجود آمده است که این تحولات مخاطرات بهداشت حرفه ای و خطرات ناشی از کار را در ساختمان ها به اوج خود رسانیده است و همه ساله بسیاری از کارگران و پرسنل شاغل در ساختمان ها را دچار ازکار افتادگی طولانی مدت، مرگ وسایر صدمات جسمی می نماید.

بر اساس آمارهای سازمان بین المللی کار (ILO) بیماریهای ناشی از کار بیشترین سهم مرگ و میر را در بین کارگران به خود اختصاص داده اند که در این میان صنعت ساخت و ساز دارای نرخ نسبتا بالایی از تصادفات ثبت شده می باشد.

بر اساس آمار منتشره از اداره کار ایالات متحده در سال ۲۰۱۹ ۵۳۳۳ کارگر در حین کار جان خود را از دست دادند که به طور متوسط بیش از ۱۰۰ نفر در هفته یا حدود هر روز ۱۵ مرگ حدود ۲۰ درصد (۱۰۶۱) از مرگ و میر کارگران در صنایع خصوصی در این سال مربوط به ساخت و ساز بوده است که از هر ۵ کارگر در سال یک نفر کشته شده است.

کارگران ساختمانی علاوه بر مخاطرات ناشی از عدم رعایت اصول ایمنی در استفاده از جرثقیل، لیفتراک، انواع داربست ها و نرده بانها، الکتریسیته خطرات مربوط به ضربه به سر و سقوط از بلندی، با عوامل بیماریزا و زیان آور متعددی از قبیل آذوبست، سیلیس آزاد، سرب، کادمیوم، فیوم های جو شکاری، مواد شیمیایی آتش زا و یا

قابل انفجار، صدا، ارتعاش و نیز برخی عوامل بیولوژیک (انواع ویروس ازجمله ویروس کرونا، باکتریها و قارچ و....) در محیط کار مواجهه دارند^۱ که هر یک نیاز به بررسی و بازرسی به منظور پیگیری و الزام ارایه خدمات پیشگیرانه از سوی کارفرمایان دارد.

به منظور ارتقای سلامت کارگران ساختمانی و ارائه خدمات بهداشت حرفه ای می بایست کلیه کارگاه های ساختمانی شناسایی شده و خدمات بهداشت حرفه ای مناسب به شاغلین این کارگاهها، ارایه گردد.

با توجه به موارد فوق، برنامه عملیاتی ارایه خدمات بهداشت حرفه ای در کارگاههای ساختمانی تدوین گردید تا خدمات بهداشت حرفه ای بر اساس برنامه ریزی های صورت گرفته در هر دانشگاه به این کارگاهها ارایه گردد.

از سوی دیگر بر اساس مبحث دوازدهم مقررات ملی ساختمان ایران "ایمنی و حفاظت کار در حین اجرا" در هر کارگاه ساختمانی سازنده موظف است اقدامات لازم به منظور حفظ و تامین ایمنی و بهداشت کار را بر اساس قوانین و مقررات مربوطه به عمل آورد. هرگاه یک یا چند کارفرما یا افراد خویش فرما به طور همزمان در یک کارگاه ساختمانی مشغول به کار باشند، هرکارفرما در محدوده پیمان خود مسئول اجرای مقررات مربوط به ایمنی و بهداشت کار می باشد. کارفرمایی که به طور همزمان در یک کارگاه مشغول فعالیت هستند باید در اجرای مقررات مذکور با یکدیگر همکاری نموده و سازنده یا پیمانکار اصلی نیز مسئول مراقبت و ایجاد هماهنگی بین آنها می باشد.

سازنده موظف است در کلیه کارگاه های ساختمانی مشمول قانون کار اعم از دائمی، فصلی و موقتی که حداقل سه ماه از سال فعالیت دارند و دارای حداقل ۲۵ نفر کارگر باشند و همچنین برای کارگاه هایی که

^۱ <https://www.osha.gov/Publications/OSHA3252/3252.html>

بازرس کار (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی) و کارشناس بهداشت حرفه ای (وزارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ضروری تشخیص دهند ماهی یکبار کمیته حفاظت فنی و بهداشت کار مطابق آیین نامه مربوطه تشکیل داده و مصوبات آن را تا حصول نتیجه (کنترل خطرات و عوامل زیان آور) پیگیری نماید.

با توجه به موارد فوق الذکر و نیز بر اساس قوانین جاری، برنامه ششم توسعه و قوانین تشکیلات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، برنامه عملیاتی و شیوه نامه اجرای آن تدوین گردید تا خدمات بهداشت حرفه ای بر اساس برنامه ریزی های لازم در هر دانشگاه به کارگاههای ساختمانی تحت پوشش ارائه گردد.

با توجه به موارد فوق الذکر و نیز بر اساس قوانین جاری، برنامه ششم توسعه و قوانین تشکیلات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، برنامه عملیاتی و شیوه نامه اجرای آن تدوین گردید تا خدمات بهداشت حرفه ای بر اساس برنامه ریزی های لازم در هر دانشگاه به کارگاههای ساختمانی ارائه گردد.

تعاریف (برابر آخرین نسخه مبحث دوازدهم از مقررات ملی ساختمان):

کارگاه ساختمانی: محلی است که در آن عملیات ساختمانی مشتمل بر تخریب، خاکبرداری، خاکریزی، گودبرداری، حفاظت گودبرداری و پی سازی، احداث بناهای موقت و دائم، توسعه، تعمیر اساسی و تقویت بنا، نماسازی، محوطه سازی و ساخت قطعات پیش ساخته در محل کارگاه ساختمانی، حفر چاه ها و مجاری آب و فاضلاب و سایر تاسیسات زیربنایی انجام می شود.

سازنده (مجری): شخصی است حقیقی یا حقوقی که در زمینه اجرای ساختمان دارای پروانه اشتغال به کار از وزارت راه و شهرسازی است و با عقد قرارداد های همسان که با صاحب کار منعقد می نماید، اجرای عملیات ساختمانی را بر اساس نقشه های مصوب، مقررات ملی ساختمان و سایر مدارک منضم به قرارداد عهده دار می

شود. سازنده ساختمان نماینده صاحب کار در اجرای عملیات ساختمان بوده و پاسخگوی کلیه مراحل اجرای کار به ناظر و دیگر مراجع نظارت و کنترل ساختمان می باشد.

در صورتیکه صاحب کار(مالک یا قائم مقام حقیقی و یا حقوقی مالک کارگاه ساختمانی دارای پروانه اشتغال به کار در زمینه اجرا باشد و خود راسا عملیات اجرایی را عهده دار شود، سازنده نیز محسوب می شود در غیر اینصورت اجرای عملیات ساختمانی و مسئولیت ایمنی و بهداشت کار بر طبق قرارداد کتبی به سازنده واگذار می شود.

پیمانکار: شخصی حقیقی و یا حقوقی که به عنوان پیمانکار جزء با فرعی اجرای قسمتی از عملیات ساختمانی را طبق قرارداد کتبی با سازنده عهده دار می شود.

خویش فرما: شخص حقیقی دارای صلاحیت که در کارگاه ساختمانی بدون بکارگیری کارگران دیگر و بر طبق قرارداد کتبی پیمانکاری، مسئولیت انجام قسمت یا قسمتهایی از عملیات ساختمانی را بعهده می گیرد. خویش فرما در کارگاه ساختمانی، پیمانکار جزء یا فرعی محسوب می شود.

کارفرما: شخصی حقیقی و یا حقوقی که یک یا چند نفر کارگر را در کارگاه ساختمانی به هزینه خود و با پرداخت مزد به کار می گمارد، اعم از اینکه پیمانکار جزء سازنده یا صاحب کار باشد.

تذکر: در این برنامه هر فرد حقیقی یا حقوقی که وظیفه تامین ایمنی و بهداشت کار را برای کارگران کارگاههای ساختمانی به عهده دارد، به عنوان کارفرما آمده است.

کارگر ساختمانی: شخصی است حقیقی که در کارگاه ساختمانی در مقابل دریافت مزد به درخواست و با هزینه کارفرما کار می کند.

هدف کلی: تامین، حفظ و ارتقاء سلامت شاغلین کارگاههای ساختمانی

اهداف اختصاصی:

۱. ارتقاء سطح آگاهی حداقل ۳۰ درصد از بازرسان بهداشت حرفه ای در زمینه اجرای برنامه تا پایان سال ۱۴۰۱
۲. ارتقاء سطح آگاهی حداقل ۱۵ درصد از کارشناسان بهداشت حرفه ای شاغل در کارگاههای ساختمانی در زمینه اجرای برنامه تا پایان سال ۱۴۰۱
۳. ارتقاء سطح آگاهی حداقل ۱۵ درصد کارفرمایان کارگاههای ساختمانی در خصوص نحوه حفظ و ارتقاء سلامت شاغلین ساختمانی تا پایان سال ۱۴۰۱
۴. ارتقاء سطح آگاهی حداقل ۲۵ درصد از شاغلین کارگاههای ساختمانی در خصوص مخاطرات و روشهای پیشگیری از آن در حین انجام کارهای ساخت و ساز تا پایان سال ۱۴۰۱
۵. حداقل ۲۰ درصد از شاغلین کارگاههای ساختمانی تا پایان سال ۱۴۰۱، از وسایل حفاظت فردی مناسب استفاده نمایند.
۶. حداقل ۱۰ درصد از شاغلین کارگاههای ساختمانی تا پایان سال ۱۴۰۱، تحت پوشش معاینات سلامت شغلی قرار گیرند.
۷. راه اندازی تشکیلات بهداشت حرفه ای در حداقل ۱۰ درصد از کارگاههای ساختمانی مشمول تا پایان سال ۱۴۰۱
۸. شاغلین حداقل ۵ درصد از کارگاههای ساختمانی تا پایان سال ۱۴۰۱ به تسهیلات بهداشتی مناسب دسترسی داشته باشند.

۹. راه اندازی تشکیلات بهداشت حرفه ای مطابق با ضوابط وزارت بهداشت و بعد شاغلین در حداقل ۷ درصد

کارگاههای ساختمانی مشمول تا پایان سال ۱۴۰۱

استراتژی ها:

- آموزش و بازآموزی دوره ای بازرسان بهداشت حرفه ای و کارشناسان شاغل در کارگاههای ساختمانی در زمینه نحوه اجرای برنامه و شاخص های آن در کارگاههای ساختمانی
- آموزش کارفرمایان و شاغلین کارگاههای ساختمانی
- پیگیری استقرار الزامات بهداشت حرفه ای در کارگاههای ساختمانی
- جلب مشارکتهای برون بخشی و سازمان ها و نهاد های مرتبط

فعالیت ها:

۱. تدوین برنامه عملیاتی تفصیلی دانشگاه بر اساس اطلاعات و نیازهای منطقه
۲. برگزاری دوره های آموزشی برای بازرسان بهداشت حرفه ای، کارشناسان بهداشت حرفه ای شاغل در کارگاههای ساختمانی، شاغلین و کارفرمایان
۳. بازرسی از کارگاههای ساختمانی
۴. جمع بندی و استخراج اطلاعات کارگاههای ساختمانی و شاغلین به تفکیک نوع کارگاه و ثبت در پورتال
۵. استخراج و اعلام شاخص های برنامه به صورت سالیانه
۶. نظارت بر روند اجرای برنامه در مراکز تحت پوشش و تکمیل و جمعبندی چک لیست های پایش برنامه و اعلام بازخورد به مراکز تابعه

۷. مکاتبه و تشکیل جلسات همفکری با ارگانهای ذیربط جهت جلب مشارکت و همکاری در زمینه اجرای مقررات

مرتبط با سلامت شاغلین

شاخص ها:

- ☒ درصد کارگاههای ساختمانی شناسایی و بازرسی شده
- ☒ درصد شاغلین شناسایی شده
- ☒ درصد کارشناسان بهداشت حرفه ای شاغل در کارگاههای ساختمانی آموزش دیده در زمینه برنامه
- ☒ درصد بازرسان بهداشت حرفه ای آموزش دیده در زمینه برنامه
- ☒ درصد کارفرمایان کارگاههای ساختمانی آموزش دیده
- ☒ درصد شاغلین کارگاههای ساختمانی آموزش دیده
- ☒ درصد شاغلین کارگاههای ساختمانی تحت پوشش معاینات سلامت شغلی
- ☒ درصد شاغلین کارگاههای ساختمانی که از وسایل حفاظت فردی مناسب استفاده می کنند
- ☒ درصد کارگاههای ساختمانی مشمول دارای تشکیلات فعال بهداشت حرفه ای
- ☒ درصد کارگاههای ساختمانی که شاغلین آن به تسهیلات بهداشتی مناسب دسترسی دارند
- ☒ درصد کارگاههای ساختمانی که دارای تاسیسات بهداشتی مناسب هستند.

جدول زمانبندی و تعیین مسئولیتهای برنامه

فعالیت	مسئول اجرا	پیگیری و نظارت	زمان شروع فعالیت	زمان پایان فعالیت
تدوین برنامه عملیاتی تفصیلی و اعلام شاخص های پیش بینی شده برای هر سال	مرکز سلامت محیط و کار	سامانه پایش برنامه عملیاتی	خرداد ۱۴۰۱	خرداد ۱۴۰۱
تدوین برنامه عملیاتی تفصیلی بر اساس اطلاعات و نیازهای منطقه	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده	مرکز سلامت محیط و کار	خرداد ۱۴۰۱	تیر ۱۴۰۱
برگزاری دوره های آموزشی برای بازرسان بهداشت حرفه ای مسئول اجرای برنامه	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده	مرکز سلامت محیط و کار	تیر ۱۴۰۱	مهر ۱۴۰۱
برگزاری دوره های آموزشی برای کارشناسان بهداشت حرفه ای شاغل در کارگاههای ساختمانی	مرکز سلامت محیط و کار	مرکز سلامت محیط و کار	شهریور ۱۴۰۱	مهر ۱۴۰۱
برگزاری دوره های آموزشی با موضوعات مورد نیاز شاغلین و کارفرمایان کارگاههای ساختمانی	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده ومراکز تحت پوشش	مرکز سلامت محیط و کار	شهریور ۱۴۰۱	آذر ۱۴۰۱
بازرسی از کارگاههای ساختمانی	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده ومراکز تحت پوشش	مرکز سلامت محیط و کار	تیر ۱۴۰۱	بهمن ۱۴۰۱

اسفند ۱۴۰۱	بهمن ۱۴۰۱	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده ومراکز تحت پوشش	جمع بندی و استخراج اطلاعات کارگاههای ساختمانی و شاغلین به تفکیک نوع کارگاه و ثبت در پورتال
اسفند ۱۴۰۱	بهمن ۱۴۰۱	مرکز سلامت محیط و کار	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده	استخراج و اعلام شاخص های برنامه به صورت سالیانه
اسفند ۱۴۰۱	بهمن ۱۴۰۱	مرکز سلامت محیط و کار	معاونت بهداشتی دانشگاه/دانشکده	تکمیل و جمع بندی چک لیست های پایش برنامه

جدول نشانگرهای فعالیتهای برنامه "ارایه خدمات بهداشت حرفه ای در کارگاههای ساختمانی"

ردیف	فعالیت	مستندات خواسته شده	توضیحات
۱	تدوین برنامه عملیاتی سالیانه با تعیین شاخص های پیش بینی شده در هر سال	فایل برنامه عملیاتی تفصیلی ارایه خدمات بهداشت حرفه ای در کارگاه های ساختمانی ۱۴۰۱	
۲	برگزاری دوره های آموزشی و توجیهی برای گروه های هدف و کلیه ذی نفعان	تصویر مستندات برگزاری دوره های آموزشی از جمله اسامی شرکت کنندگان- ساعت- عنوان و تاریخ برگزاری دوره- گزارشات برگزاری و ارزیابی دوره های آموزشی برگزار شده - گزارش صورتجلسات توجیهی برون بخش	
۳	انجام بازرسی از کارگاه های ساختمانی و جمع آوری و ثبت اطلاعات مورد نیاز جهت تعیین وضعیت موجود	فرم گزارش عملکرد بازرسی از کارگاه های ساختمانی در پورتال - جمعبندی صورتجلسات و چک لیست های مربوطه مرتبط با بازرسی از کارگاه های ساختمانی	

۳. جدول امتیاز دهی به مستندات

فعالیت	امتیاز	مستندات خواسته شده
تدوین برنامه عملیاتی تفصیلی سالیانه با تعیین شاخص های بدست آمده برای هر سال	۵۰	برنامه عملیاتی تفصیلی تدوین شده برای هر سال
	۵۰	تشریح وضعیت آماری کارگاههای ساختمانی در منطقه تحت پوشش بازرسی معاونت بهداشتی
برگزاری دوره های آموزشی و توجیهی برای گروه های هدف و کلیه ذی نفعان	۲۰	تصویر مستندات برگزاری دوره های آموزشی از جمله اسامی شرکت کنندگان- ساعت- عنوان و تاریخ برگزاری دوره
	۴۰	گزارش نتایج برگزاری و ارزیابی دوره های آموزشی برگزار شده
	۴۰	صورتهجلسات توجیهی درون و برون بخش
انجام بازرسی از کارگاه های ساختمانی و ثبت و جمع آوری اطلاعات مورد نیاز جهت تعیین وضعیت موجود	۵۰	اعلام شاخص های اجرای برنامه به تفکیک مراکز و کل معاونت بهداشتی
	۲۵	اعلام نقاط قوت و ضعف اجرای برنامه
	۲۵	جمعبندی اطلاعات و آمارهای مربوط به کارگاهها و شاغلین کارگاههای ساختمانی در پورتال

چک لیست برنامه "ارایه خدمات بهداشت حرفه ای در کارگاههای ساختمانی"

مصدق ندارد	خیر	بلی	پرسش
			آیا همه ی کارکنان مشمول، آموزشهای متناسب با شغل و شرایط دستورالعمل مربوطه را گذرانده اند؟
			آیا در این واحد عوامل شیمیایی زیان آور تحت کنترل می باشد؟
			آیا در این واحد عامل زیان آور صدا تحت کنترل می باشد؟
			آیا در این واحد روشنایی نامناسب اصلاح شده است؟
			آیا در این واحد ایستگاه کار نامناسب شاغلین اصلاح شده است
			آیا در این واحد حمل دستی نامناسب بار اصلاح شده است؟
			آیا در این واحد عوامل بیولوژیکی (قارچ، باکتری، ویروس، ریکتزیا، انگل و ...) زیان آور تحت کنترل می باشد؟
			آیا در این واحد عامل زیان آور پرتو مادون قرمز تحت کنترل می باشد؟
			آیا در این واحد عامل زیان آور پرتو لیزر تحت کنترل می باشد؟
			آیا در این واحد عامل زیان آور پرتو یونیزان (ایکس، گاما، آلفا، بتا، نوترون، پروتون و ...) تحت کنترل می باشد؟
			آیا در این واحد عامل زیان آور پرتو ماورابنفش تحت کنترل می باشد؟
			آیا در این واحد عامل زیان آور گرما و رطوبت تحت کنترل می باشد؟ (در صورت پاسخ بلی سوالات سبزرنگ زیر فعال شود)
			آیا در این واحد عامل زیان آور سرما تحت کنترل می باشد؟
			آیا برنامه ای مدون برای واکنش در شرایط اضطراری و بحران وجود دارد؟
			آیا تسهیلات بهداشتی لازم مطابق با آیین نامه تاسیسات کارگاه از نظر بهداشتی تهیه و در اختیار کلیه شاغلین قرار داده شده است؟
			آیا تسهیلات بهداشتی متناسب با بعد شاغلین درکارگاه فعال می باشد؟

			آیا وسایل حفاظت فردی مناسب با نوع مواجهه توسط شاغلین مورد استفاده قرار می گیرد؟
			آیا وضعیت تهویه عمومی مطابق با ضوابط مربوطه و با رعایت اصول بهداشتی می باشد؟
			آیا وسایل سرمایشی و گرمایشی مطابق با شرایط دستورالعمل مربوطه می باشد؟
			آیا سیستم آبرسانی و کیفیت آب آشامیدنی مطابق با شرایط دستورالعمل مربوطه می باشد؟
			آیا سیستم جمع آوری و دفع فاضلاب مطابق با شرایط دستورالعمل مربوطه می باشد؟
			آیا معاینات دوره ای برای کلیه شاغلین به اقتضای شغل انجام شده است؟

چک لیست پایش مراکز تابعه معاونت بهداشتی دانشگاه

ردیف	موارد ارزیابی	موارد قابل بررسی	پاسخ		امتیاز	توضیحات
			بلی (امتیاز ۱)	خیر (امتیاز ۰)		
۱	کارگاه ها/واحدهای مشمول، شناسایی و جهت آنها پرونده تشکیل شده است	بررسی پرونده های مربوطه موجود در مرکز				
۲	برنامه عملیاتی تفصیلی جهت برنامه در شهرستان تدوین و اجرا می گردد.	بررسی برنامه عملیاتی تفصیلی مرکز برای هر سال				
۳	لیست کارگاههای مشمول برنامه در سطح شهرستانها به صورت به روز موجود می باشد.	بررسی آمار به روز شده مراکز				
۴	زونکن برنامه همراه با کلیه فعالیت های انجام شده و مستندات برنامه در واحد موجود می باشد	بررسی و مشاهده حضوری				
۵	کارشناس برنامه بر نحوه انجام برنامه توسط دیگر کارشناسان مرتبط با برنامه نظارت داشته و پسخوراند ارسال کرده است	بررسی نتایج پایش برنامه توسط مسئول برنامه				
ردیف	موارد ارزیابی	موارد قابل بررسی	پاسخ		امتیاز	توضیحات

		خیر (امتیاز ۰)	بلی (امتیاز ۱)			
۶	مسئول برنامه تسلط کافی و آگاهی کافی از وضعیت برنامه دارد			پرسش از اطلاعات بارگذاری شده		
۷	آموزش های لازم توسط مسئول برنامه به کارشناسان زیرمجموعه جهت اجرای برنامه بصورت استاندارد و طبق دستورالعمل انجام شده است			بررسی مستندات آموزش و بازآموزی		
۸	بازدید و نظارت بر برنامه توسط کارشناس مسئول صورت گرفته است			بررسی مستندات پایش حضوری مسئول برنامه		
۹	شاخص برنامه در آخرین بازه زمانی (سالانه) در واحد موجود می باشد			بررسی وجود شاخص ها در محل کار مسئول برنامه		
۱۰	پمفلت، پوستر، بسته آموزشی و فیلم آموزشی در سطح شهرستان جهت استفاده گروه هدف تهیه یا توزیع گردیده است			بررسی نمونه های متون آموزشی و مستندات توزیع متون آموزشی به گروه های هدف		
ردیف	موارد ارزیابی	موارد قابل بررسی	پاسخ	امتیاز	توضیحات	

		خیر (امتیاز ۰)	بلی (امتیاز ۱)			
				بررسی مستندات و شاخص ها	پیگیری استقرار تشکیلات بهداشت حرفه ای در کارگاه های مشمول انجام شده است.	۱۱
				بررسی مکاتبات و مستندات جلسات مشترک	پیگیری های لازم در خصوص جلب مشارکت و حمایت کارفرمایان کارگاههای ساختمانی در برقراری الزامات مربوطه صورت گرفته است	۱۲
				بررسی پرونده پزشکی شاغلین کارگاههای ساختمانی	مراقبت های پزشکی شاغلین کارگاههای ساختمانی صورت گرفته است.	۱۴
				بررسی مستندات و مکاتبات با مدیران اجرایی برای اعلام نواقص برنامه عملیاتی تکمیل شده و رفع نواقص	میزان اجرایی شدن برنامه عملیاتی بررسی و مشکلات به معاونت بهداشتی منعکس شده است.	۱۵